ארפד גוט
בונה בנמל יפו

הסדרה הופקה ע"י
מתנדבי אבני מורשת

אבני מורשת

אין כמו יפו בנמל

נמל יפו בתחילת המאה היה נמל פעיל, מלא באוניות אשר ייצאו הדר, ייבאו סחורות והביאו צליינים, תיירים ועולים לארץ ישראל.

המבנה הנטוש והמוזנח שנמצא מדרום לבניין של להקת "מיומנה" ותיאטרון "נא לגעת" הוא מחסן המכס שנבנה בשלהי שנות העשרים של המאה הקודמת.

הבריטים בתחילת המנדט ראו צורך לבנות נמל בארץ ישראל ולאחר בדיקה מעמיקה החליטו לבנות את הנמל בחיפה. עם זאת, מכיוון שראו חשיבות גם בהמשך הפעלתו של נמל יפו, בוצעו בו שיפורים שונים. בניית מחסן המכס נמסרה לחברה בבעלות ארפד גוט ויונה גורביץ.

אין כמו יפו בנמל

אַרפָּד גוּט נולד בהונגריה ב-1877, למד הנדסה בטכניון הממלכתי של הונגריה ומיד כשסיים החל לעבוד בקונצרן ענק, ולאחר מכן הקים עם שותף, חברה משלו.

עד לעלייתו ארצה ב-1922 הקים מאות(!) מבנים מבטון מזוין וקונסטרוקציות פלדה, ש-175 מהן היו גשרים. מבנים רבים מכל אלו עודם בשימוש גם היום - מאה שנה ויותר מאז הקמתם.

אין כמו יפו בנמל

כשהגיע גוט ארצה, הייתה הארץ בעיצומו של גל בנייה גדול. שמו כמהנדס ברמה גבוהה ביותר הלך לפניו וממש למחרת הגיעו ארצה, כבר קיבל שורה של הצעות עבודה רציניות.

גוט הקים את "הקזינו" – בית הקפה על חוף הים בתל אביב, את "הפסאז' הגדול" בשדרות ירושלים ביפו, את "הטחנות הגדולות" בחיפה, את מבני מפעל המלט "נשר", את הכיפה מעל בית הכנסת הגדול בתל

אביב, את מגדלי המים ברחוב מזא"ה וברחוב החשמל בתל אביב, וכן שני מגדלי מים ביפו, מערכת הביוב והתיעול של תל אביב ועוד ועוד.

אין כמו יפו בנמל

ב 1942, כאשר רוֹמֶל התקדם בצפון אפריקה, הבריטים חפשו דרך להקים גשר על נהר הפרת כדי לאפשר נסיגה בעת הצורך.

חיל ההנדסה הבריטי העריך שבניית גשר כזה תמשך שנתיים. גוט התחייב לבנות את הגשר תוך שישה חודשים וזכה במכרז להקמתו. תוך שלושה ימים הוא סיים את התכנון ולמרות כל הקשיים, כולל שיטפון אדיר בנהר הפרת, שגרף חלק מציוד הבנייה, הושלם הגשר תוך חמישה חודשים בלבד. הבריטים אסירי התודה כיבדו את גוט על הישג זה בקריאת הגשר על שמו: "גשר גוט". הם אף הציבו על הגשר מצבת זיכרון.

עם מתן העצמאות לסוריה, הבריטים מכרו את הגשר לממשלה הסורית תמורת מיליון לירות סוריות. הסורים הסירו את מצבת הזיכרון וקראו לגשר א-רקה על שם העיר שבתוכה הוקם.

הגשר היה פעיל במשך כשבעים שנה והתנועה עליו פסקה רק לאחר שניזוק במתקפת כוחות הקואליציה על דאע"ש.

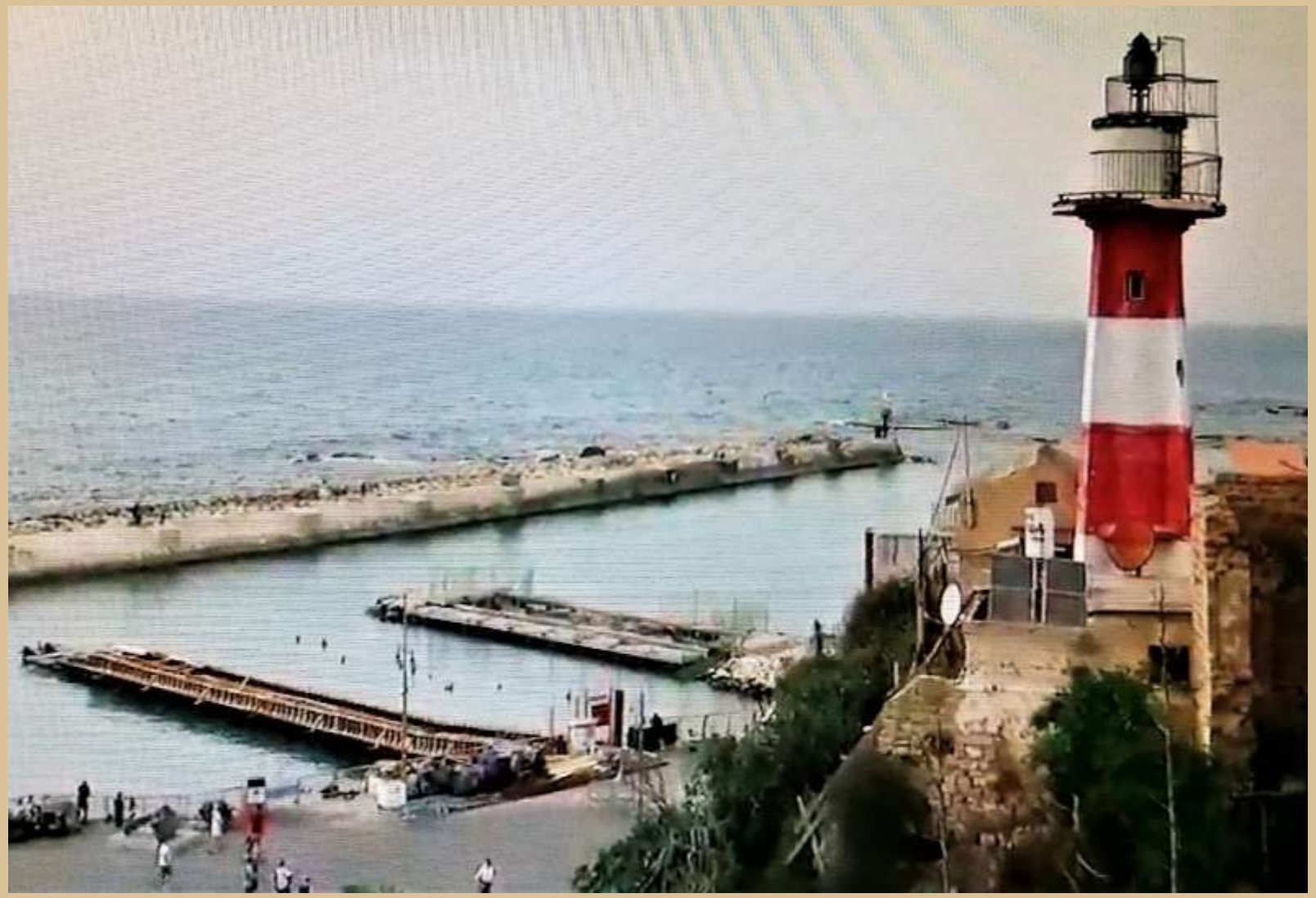
אין כמו יפו בנמל

לפני שבנה את מחסן המכס, ארפד גוט הקים את מחסני הבוֹנְדֶד המצרי, היום בית "מיומנה" ותיאטרון "נא לגעת". הוא גם הקים קיר מגן שנמשך מנמל יפו ועד תל אביב. קיר מגן זהה הוקם מדרום לנמל, מול "בית החולים למחלות מדבקות" שנבנה גם הוא על יד גוט (נהרס ובמקומו נבנה "מרכז פְּרֶס לשלום"). קיר זה עדין קיים – מכוסה בבטון.

אין כמו יפו בנמל

לאחר סיום בנייתו של נמל חיפה, המשיכה ממשלת המנדט ובצעה שיפורים ניכרים בנמל יפו. נבנה שובר גלים המאפשר מעגן לסירות, הועמקה הכניסה לנמל, הורחבו הרציפים ונבנו מחסנים חדשים. דרכי הגישה לנמל הורחבו, נבנה מגדלור חדש ועוד. עוד לפני כן, הושלמה בנייתו של בניין מִנהלת הנמל בִּמקום בית המכס התורכי.

אין כמו יפו בנמל

אבל, חסרונו הגדול של נמל יפו הוא היותו נמל פתוח. פריקה וטעינה נעשתה באמצעות סירות, וגם בשנות החמישים, עם הפעלתו המחודשת, העבודה נעשתה באמצעות דוברות ברזל וגוררות.

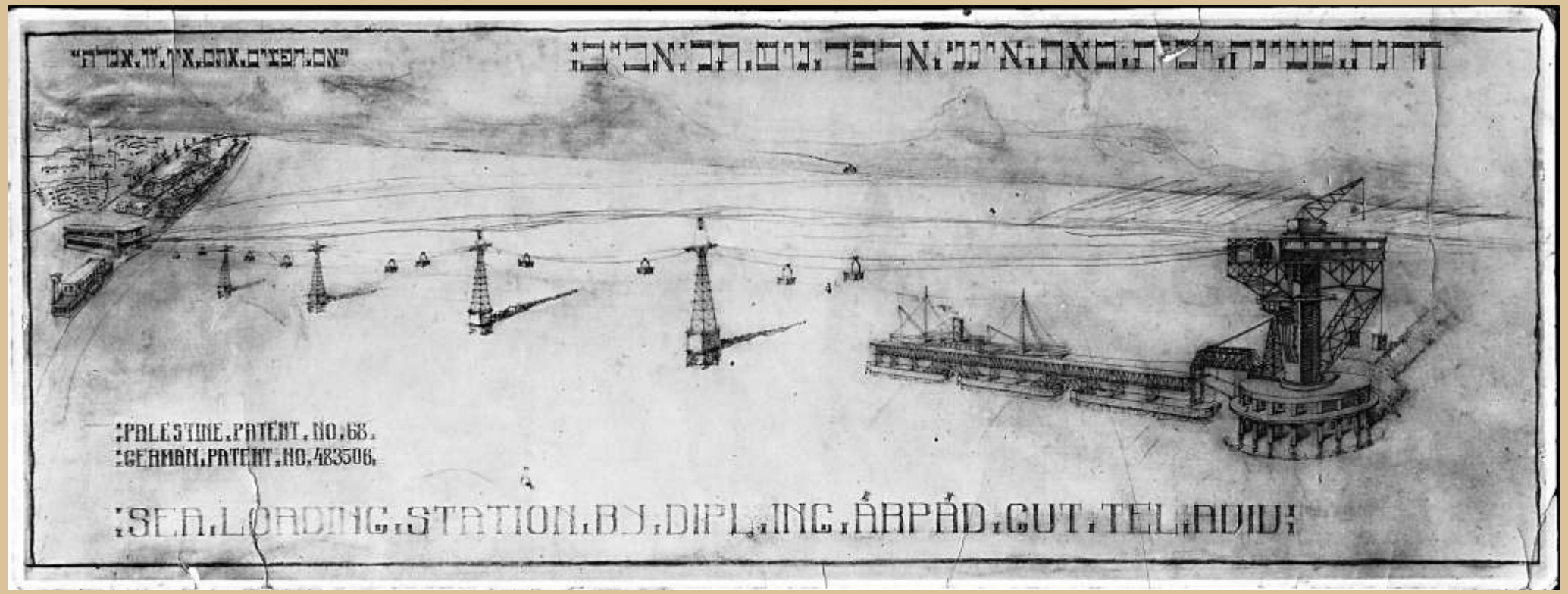

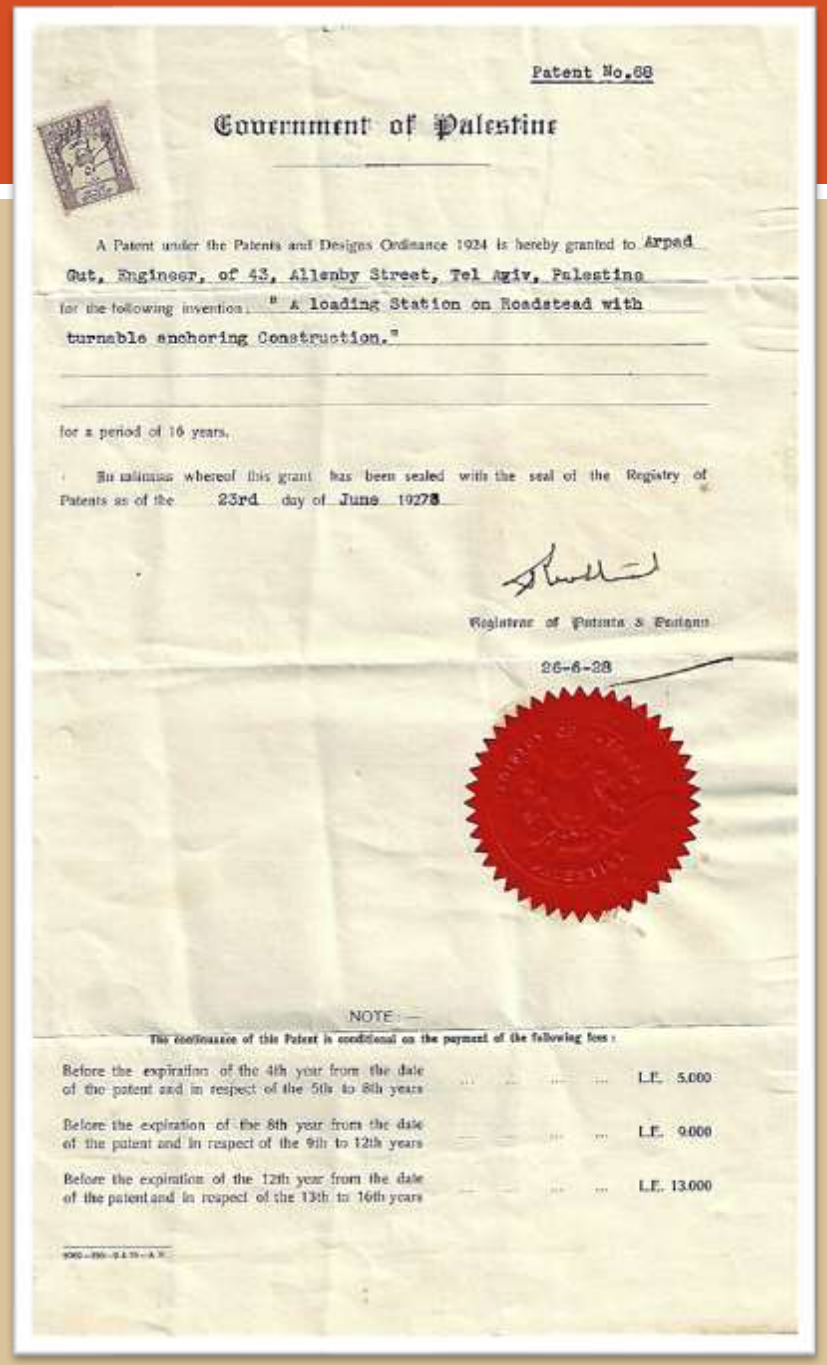

אין כמו יפו בנמל

בשנת 1927 אליעזר הופיין, מנכ"ל בנק אנגלו פלסטינה, פנה אל ארפד גוט וביקש את עזרתו בפתרון בעיות הטעינה בנמל יפו, ללא עלויות רבות מדי. ארפד גוט הציע להקים תחנה בלב ים. האוניות ייקשרו אל התחנה והמטענים יועברו על גבי כבלי ברזל מהאונייה אל המחסנים שבראש הגבעה.

אין כמו יפו בנמל

Patent No.68

Government of Palestine

A Patent under the Patents and Designs Ordinance 1924 is hereby granted to Arpad Gut, Engineer, of 43, Allenby Street, Tel Aviv, Palestine for the following invention: " A loading Station on Roadstead with turnable anchoring Construction."

for a period of 16 years.

In witness whereof this grant has been sealed with the seal of the Registry of Patents as of the 23rd day of June 1928

Registrar of Patents & Designs

26-6-28

NOTE:—

The continuance of this Patent is conditional on the payment of the following fees:

Before the expiration of the 4th year from the date of the patent and in respect of the 5th to 8th years	L.E. 5.000
Before the expiration of the 8th year from the date of the patent and in respect of the 9th to 12th years	L.E. 9.000
Before the expiration of the 12th year from the date of the patent and in respect of the 13th to 16th years	L.E. 13.000

התוכנית לא יצאה אל הפועל, אבל גוט רשם עליה פטנט בארץ ישראל ובגרמניה, ואף רשם על השרטוט של תכניתו: "אם חפצים אתם אין זו אגדה".

היום, בתחנת הכוח "אורות רבין"
בחדרה פורקים פחם מהאוניות בלב ים,
בדרך שמזכירה את הפטנט של גוט.

ארפד גוט
בונה בנמל יפו

אבני מורשת

יוצרי הסדרה: מתנדבי אבני מורשת, 2020
הפקה: ברוך ניב
תחקיר וכתיבה: שלומית הנמן
ייעוץ: ראובן אברמוביץ'
גרפיקה: זאב הררי

תצלומים: אברהם סוסקין, Talsab87 - מעלה היצירה, אתר פיקיוויקי - קורט טוכלר, זלר-זלמנסון, אריאל מנור, ראובן אברמוביץ (מיזם התמונות לשימור מורשת נמל יפו), עזרא גוט

מקורות:

- ראיון עם עזרא גוט - נכדו של ארפד גוט
- הספר: יפו-נמל הבית מאת ראובן אברמוביץ (צ'יפס)
- מאמר: Levant Bonded Warehouse Conservation, Professors: Shmuel Groag, Shira Sprecher , באתר: ayalakan.wixsite
- מצגת: ארפד (אברהם) גוט – מגדולי בוני הארץ בימי המנדט, מאת בני גבירצמן, באתר המועצה לשימור אתרים